

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

Human Sciences Research Journal

دوره جدید، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۹، صص ۶۹-۸۵

New Period, No 28, 2020, P 69-85

شماره شاپا (۲۴۷۶-۷۰۱۸) ISSN (2476-7018)

حمایت قانونی از شرکت‌های دانش‌بنیان

ابوالفضل فلاح دوست

کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

یکی از زیرساخت‌هایی که می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و شرکت‌های دانش‌بنیان در عصر دانایی محوری باشد، توجه به حمایت‌های قانونی لازم از این شرکت‌ها می‌باشد و یکی از حمایت‌های قانونی بارز در این زمینه «حقوق مالکیت فکری» است. حقوق مالکیت فکری، مفهوم حقوقی نوینی است که فعالیت‌ها و محصولات فکری در زمینه‌های تجاری، علمی، ادبی و هنری حمایت می‌کند. به عبارت دیگر، حقوق مالکیت فکری مجموعه‌ای از قوانین و مقرراتی است که از اثرات ناشی از فکر، خلاقیت و ابتکار بشر حمایت کرده و در این راستا یک سری حقوق مادی محدود به زمان و حقوق معنوی دائمی به پدید آورنده آن اعطاء می‌نماید. اصطلاح مالکیت فکری برای اولین بار در اکتبر ۱۸۴۵ در دادگاه ماساچوست در مورد قضیه ثبت اختراقات **Davoll Brown** و شرکایش، مورد استفاده قرار گرفت. با تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری در سال ۱۹۶۷ این اصطلاح بصورت رسمی بکار برد شده است. فرض اساسی در قانون مالکیت فکری این است که اندیشه‌های خلاق انسانی زمانی شکوفا می‌شود که صاحبان حق انحصاری اثر از نظر مالی از کار خود بهره مند شوند و نسخه برداری از اثر خود را تحت کنترل داشته باشند. بنابراین حقوق مالکیت فکری، حلقه مکمل چرخه نوآوری به حساب می‌آید و سبب شکوفایی اندیشه‌های خلاق انسانی، توسعهٔ تحقیقات، علم و فناوری و تجارت می‌شود. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی در صدد بررسی حمایت‌های قانونی از شرکت‌های دانش‌بنیان هستیم.

واژه‌های کلیدی: حمایت قانونی، شرکت دانش‌بنیان، حقوق مالکیت فکری.

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

مقدمه

فرآیند خلق ایده تا تبدیل آن به یک محصول مورد نیاز و سپس عرضه آن به بازار و بازگشت بخشی از درآمد حاصل به خالق ایده مذکور، چرخه مبارکی است که موجب تشویق مخترعین و محققین به خلق محصولات و خدمات جدید میشود به نظر می رسد دست یابی به این چرخه در کشورمان و تلاش در جهت تداوم آن در گرو راه حلی جامع و همه جانبه باشد. به همین دلیل با مساعی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و چندین وزارت خانه صنعتی کشور، «ایحه حمایت از شرکت های دانش بنیان» تهیه و تلاش هایی که از سال ۱۳۸۶ آغاز شده بود در سال ۱۳۸۹ با تصویب این قانون در مجلس شورای اسلامی به نتیجه رسید. به دنبال آن با توجه به تأکید این قانون، اساسنامه «صندوق نوآوری و شکوفایی» و آیین نامه های اجرایی مربوطه پس از تصویب ابلاغ گردید. با توجه به اهمیت این قانون، آیین نامه های آن و نقش حمایتی صندوق نوآوری و شکوفایی، به برخی از مواد مهم آن پرداخته شده است (اسلامی، ۱۳۹۲: ۲۸).

حقیقت آن است که دستاوردهای علمی کشور ما طی سال های اخیر به گواه گزارش های مکرر نهادهای علمی و آماری بین المللی رشد چشمگیری داشته است، به نحوی که در اغلب این گزارش ها از فرآیند رشد فعالیت های علمی کشور با عنوانی همچون فعالیت های علمی کشور با عنوانی همچون «جهش» و «ارشد» چشمگیر یاد می شود. اما توسعه فناوری های پیشرفته نیازمند رشد متوازن دستاوردهای علمی و تجاری سازی این دستاوردها و تکمیل چرخه مربوط به آن است که بخش مهمی از آن از طریق حمایت از شرکت های مبتنی بر فناوری های پیشرفته و یا همان شرکت های دانش بنیان محقق می شود. به اختصار می توان گفت که «قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان» به دنبال اعطای انواع کمک ها و تسهیلات مالی و سرمایه ای به منظور حمایت قانونی از فعالیت شرکت های مبتنی بر فناوری های پیشرفته در بخش خصوصی است. این قانون در بطن خود مشوق های متعدد مالیاتی، اولویت در مناقصه های داخل کشور، دریافت تسهیلات ویژه گمرکی، تسهیل دریافت ضمانت نامه بانکی، استقرار در داخل حریم شهرهای بزرگی مثل تهران و مانند آن را به همراه دارد تا شاید یک بار برای همیشه چرخه ایده تا بازار محصولات و خدمات نوآورانه را مثبت نماید و موجب تسریع تجاری سازی دستاوردهای تحقیقاتی کشور شود. فهرستی از این تسهیلات در جداول پایانی قرار گرفته است.

در جدول زیر بخشی از تلاش هایی که در سالهای گذشته برای اجرایی شدن این قانون برداشته شده، دیده می شود.

موارد مطرح شده	تاریخ
مرداد ۸۹ معاونت علمی و فناوری رییس جمهور با ارائه نطقی در مجلس شورای اسلامی از این قانون حمایت کرد.	۸۹/۵
قانون مشتمل بر سیزده ماده و شش تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۵ آبان ماه ۱۳۸۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.	۸۹/۸/۵
قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها در تاریخ ۱۹ آبان ماه ۸۹ از سوی شورای نگهبان تایید شد. مقرر گردید که ۳ ماه پس از ابلاغ قانون، آئین نامه‌های اجرایی آن توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تهیه و به تصویب هیات وزیران برسد.	۸۹/۸/۱۹
اساستنمه صندوق نوآوری و شکوفایی به تصویب هیات دولت و تایید شورای نگهبان رسید و معاون اول رییس جمهور رسماً آن را ابلاغ کرد.	۹۰/۸/۱۵
در سمیناری با موضع قانون مذکور و مراحل سیر تکامل آن و راههای اجرای بهتر آن توسط شرکت‌های دانش‌بنیان بررسی شد.	۹۳/۸/۲۹

در این سال‌ها پیوسته، چالش‌های پیش روی این قانون توسط بخش‌های مرتبط، مانند شرکت‌های دانش‌بنیان، شهرک‌های علمی و تحقیقاتی، انجمن مدیریت فناوری و... مطرح شده تا موشکافانه همه جوانب این قانون، پیش از ابلاغ، مورد نظر مجریان آن قرار گرفته باشد.

۱- تعریف شرکت دانش‌بنیان

شرکت یا موسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوط تشکیل می‌شود. (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۸۸)

۱-۱- ویژگی‌های شرکت دانش‌بنیان

- برخورداری از ایده‌های نو (ایده محوری)

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

قابلیت تجاری بودن ایده و رقابت پذیر بودن

شرکت دانش بنیان از دارایی‌های داشتی خود به عنوان مزیت رقابتی استفاده می‌کند، سودشنان نتیجه‌ی تجاری سازی ایده‌ها و نوآوری‌های جدیدی است که حاصل تعامل دارایی‌های فیزیکی و سرمایه داشتی است. (اسلامی، ۱۳۹۲؛ ۲۵)

۱-۱- پیشینه قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان:

ابلاغ قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی اختراعات و نوآوری‌ها در آبان ماه ۱۳۸۹.

ابلاغ آیین نامه اجرایی قانون مذکور در آبان ماه ۱۳۹۱.

تصویب آیین نامه تشخیص شرکتها و مؤسسات دانش بنیان توسط کارگروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجرا در معاونت علمی و فناوری ریاست جمهور.

تعیین کارگزاران توسط کارگروه ارزیابی ۲۵ کارگزار شامل ۱۲ کارگزار منطقه‌ای (بر اساس محل اصلی استقرار و فعالیت شرکت‌ها) و ۱۱ کارگزار تخصصی (بر مبنای حوزه‌های تخصصی کالاها و خدمات دانش بنیان) و ۲ مرکز رشد به عنوان همکار تعیین شده است. (حکمت‌نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۸۹)

۱-۲- اهم موضوعات قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان

تشکیل صندوق نوآوری و شکوفایی

معافیت‌ها و سایر حمایتها (معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال)

الویت استقرار شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان در پارک‌ها / مراکز رشد / مناطق ویژه اقتصادی / مناطق ویژه علم و فناوری (پارک‌ها موظف به رعایت الویت دهی استقرار شرکت‌های دانش بنیان هستند).

(اسلامی، ۱۳۹۲؛ ۲۸)

۱-۳-۱- شرکت‌های موضوع آیین نامه

شرکت‌های موضوع این آیین نامه به سه دسته تقسیم می‌شوند:

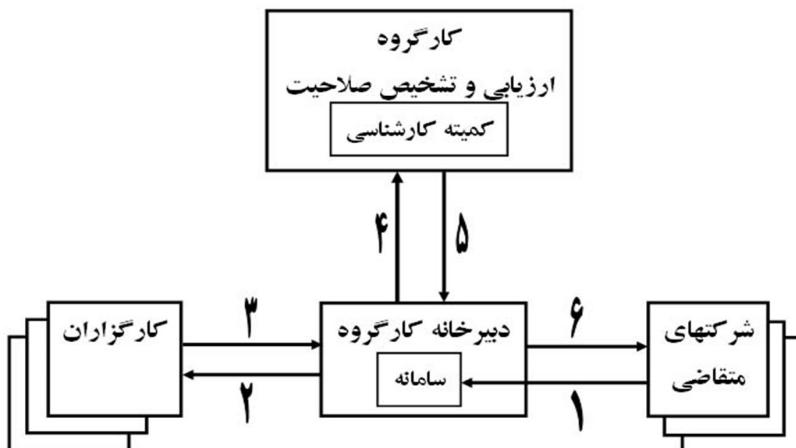
شرکت‌های تولید کنند کالاها / خدمات دانش بنیان

شرکت‌های نوپا

شرکت‌های صنعتی دارای فعالیت دانش بنیان

فرآیند تشخیص شرکت‌های دانش‌بنیان

دستورالعمل و فرآیند ارزیابی شرکت‌های نوپا، دانش‌بنیان تولیدی و صنعتی

۲-۳-۱- تسهیلات و حمایت‌های پیش‌بینی شده در این قانون

در این بخش به اختصار به حمایت‌ها و تسهیلات گوناگون پیش‌بینی شده در این قانون اشاره می‌شود. حمایت‌های این قانون به شیوه کمک‌های بلاعوض، تسهیلات نقدي، معافیت‌های مالیاتی و گمرکی و... می‌باشد. در ادامه به موارد قانونی مرتبط با هر یک از این شیوه‌های حمایتی اشاره می‌شود. (زاهدی، ۱۴۰۱:۱۲۶).

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

۱-۲-۳-۱- کمک های بلاعوض

کمک های بلاعوض	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصاديق و توضیحات
فصل ۲، ماده ۶	شرکت های دانش بنیانی که در مرحله شکل گیری قرار دارند	فعالیت های مرتبط با راه اندازی کسب و کار	تا ۷۵ درصد سرمایه ثبتی اولیه خود (حداکثر ۱۰۰ میلیون ریال)	تکمیل تیم همکار، مطالعات نظری و عملی پیاده سازی ایده کاری، مطالعات اقتصادی و تجاری طرح کسب و کار
فصل ۲، ماده ۷ و ۸	شرکتها و مؤسسات دانش بنیان با سابقه فعالیت بیش از ۵ سال	نیروی انسانی وارد هزینه فعالیت های تحقیق و توسعه برای هر یک از فعالیت های تجاری سازی	تا ۲۵ درصد از شرایط و متناسب با کسب و کار	
فصل ۲، ماده ۹	شرکت های دانش بنیان که از طریق نظام بانکی تامین مالی شده اند.		بخشی از سود تسهیلات	
فصل ۲، ماده ۱۱	صندوق های غیر دولتی پژوهشی و فناوری موضوع ماده ۴۵ قانون برنامه چهارم	اعطای تسهیلات	حداقل پنج درصد از کمک های سالیانه دولت به صندوق به صورت کمک	

۱-۳-۲-۲- تسهیلات نقدی

اعطای تسهیلات	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصادیق و توضیحات
فصل ۳، ماده ۱۲	شرکت‌ها و مؤسسه‌های دانش‌بنیان	فعالیت‌های راه اندازی و توسعه کسب و کار	تسهیلات قرض الحسن به صورت کوتاه مدت (۳ ساله)	تجاری سازی، کسب فناوری، ثبت اختصار، نمونه سازی و سایر فعالیت‌های تحقیق و توسعه
فصل ۳، ماده ۱۳	شرکت‌های دانش‌بنیان	فعالیت‌های مندرج در ماده ۱۲ و فعالیت‌های قبل از تولید صنعتی	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵ ساله)	تجهیز کارگاه، آماده سازی خط تولید، طراحی صنعتی، انجام آزمون و رفع عیوب، تولید آزمایشی و بازاریابی و بازارسازی
فصل ۳، ماده ۱۴	شرکت‌های دانش‌بنیان	به منظور تولید صنعتی با تأمین قسمتی از هزینه‌های تهیه مکان، خرید و نصب ماشین آلات و تجهیزات	تسهیلات بلند مدت (حداکثر ۵ ساله) با شرکت مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک‌ها، موسسات مالی و اعتباری یا صندوق‌های مالی مرتبط و گشایش خطوط اعتبری مشترک	
فصل ۳، ماده ۱۵	شرکت‌های دانش‌بنیان	حمایت از بازارسازی و توسعه	تسهیلات میان مدت (حداکثر ۵ ساله)	تنها جهت ورود به بازارهای بورس و

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

یا بازارهای بین المللی	ساله) با نرخ ترجیحی	بازار کالا و خدمات		
	تسهیلات با نرخ ترجیحی با مشارکت حداکثر پنجاه درصدی با بانک‌ها و سایر موسسات و صندوقهای مالی	جهت تامین سرمایه در گردش	شرکت‌های دانش بنیان	فصل ۳، ماده ۱۶
صرف‌جهت انجام سرمایه‌گذاری خطر پذیر در شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان	تسهیلات قرض الحسنه و تسهیلات با نرخ ترجیحی	توسعه و حمایت از صنعت سرمایه گذاری خطر پذیر	صندوقهای و موسسات معابر قانونی در حوزه سرمایه‌گذاری خطر پذیر	فصل ۳، ماده ۱۷
	تسهیلات با نرخ ترجیحی (فروش اقساطی، لیزینگ و سایر موارد)	توسعه بازار محصولات و خدمات دانش بنیان	مشتریان محصولات یا خدمات و فناوری‌های شرکت‌های دانش بنیان	فصل ۳، ماده ۱۸
این تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی که سهام مذکور را از صندوقهای سرمایه‌گذاری خطر پذیر یا از طريق بازار فرابورس خریداری نمایند اعطای شود	تسهیلات خرید با نرخ ترجیحی	خرید سهام شرکت‌های دانش بنیان	افراد یا بنگاه‌های فعال اقتصادی و صنعتی	فصل ۳، ماده ۱۹

۱-۳-۲-۳-۵ یگر تسهیلات و حمایت‌های مالی

ضمانت نامه، بیمه، مالیات و گمرک	متقاضیان مشمول	جهت تامین	میزان تسهیلات	مصاديق و توضیحات
فصل ۴، ماده ۲۲	شرکت‌های دانش‌بنیان	کسر وثیقه تسهیلات	ارائه خدمات	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن از طریق عقد فرادردهای همکاری و کارگزاری با ارائه دهدگان ضمانت نامه
فصل ۴، ماده ۲۳	شرکت‌های دانش‌بنیان	ریسک فرادردها و تسهیل شرایط حضور در مناقصه		پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت، شامل ضمانت نامه شرکت در مناقصه، پیش پرداخت، حسن انجام کار و...
فصل ۴، ماده ۲۴	شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان	ریسک به کارگیری فناوری های داخلی	ضمانت نامه دانش فنی	پرداخت بخشی از هزینه صدور ضمانت نامه و تسهیل روند دریافت آن با عقد فرادردهای همکاری و کارگزاری
فصل ۴، ماده ۲۵	شرکت‌های دانش‌بنیان	کاهش خطرپذیری محصولات و خدمات	پوشش بیمه ای مناسب	بیمه مرکزی مکلف است پوشش بیمه ای مناسب را در تمام مراحل طراحی، تولید، عرضه و بکارگیری این محصولات و خدمات طراحی و ایجاد نماید.
فصل ۴، ماده ۲۶	شرکت‌ها		به مدت ۱۵ سال	درآمدهای مشمول

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

مالیات ابرازی ناشی از قراردادها و فعالیت‌های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و تولید محصولات و خدمات دانش بنیان	و به میزان ۱۰۰ درصد معاف از مالیات		موسسات دانش بنیان	
شامل کمک‌های، جوايز و هدایای دریافتی تقدی و غیرتقدی مشروط بر اینکه صرف فعالیتهای مرتبط با تحقیق و توسعه یا تجاری سازی شوند	معافیت مالیاتی		شرکت‌های دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۲۷
هزینه‌های تحقیق و توسعه، تجاری سازی و سایر هزینه‌های عملیاتی مرتبط با قراردادها و فعالیت‌های به حساب هزینه‌های مالیاتی قابل قبول موضوع ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم ۱۳۸۰/۱۱/۱۰ مصوب منظور خواهد شد.	مالیات		شرکتها و موسسات دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۲۸
سود و کارمزدی که به صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوق‌های توسعه فناوری مجاز پرداخت شده یا تخصیص یافته است، به حساب هزینه های مالیاتی موضوع ماده ۱۴۸ قانون مالیات	مالیات		شرکت‌های دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۲۹

های مستقیم منظور خواهند شد.				
خدمات مالی و تسهیلاتی صندوق، کارگزاران مالی و سایر صندوقهای توسعه فناوری مجاز: کالاهای اهدایی به صورت بلاعوض به شرکت‌های دانش‌بنیان؛ خدمات تحقیق و توسعه؛ خدمات پژوهیانی تخصصی تجاری سازی موضوع ماده ۴ این آینه نامه.	معافیت مالیاتی		شرکتها و موسسات دانش‌بنیان	فصل ۴، ماده ۳۰
(به شرط استمرار شرایط مذکور در ماده ۱ این آینه نامه)	معاف از پرداخت عوارض و حقوق گمرکی و سود بازرگانی واردات ماشین آلات و تجهیزات تخصصی مورد نیاز به مدت ۱۵ سال و به میزان درصد ۱۰۰		شرکتها و موسسات دانش‌بنیان	فصل ۴، ماده ۳۱
	معاف از پرداخت هر گونه عوارض و حقوق صادراتی و گمرکی و سپردن پیمان ارزی	حمایت از صادرات محصولات و خدمات	شرکتها و موسسات دانش‌بنیان	فصل ۴، ماده ۳۲
ارائه این کمک‌ها و تسهیلات در چارچوب	کمک و یا تسهیلات قرض	هزینه‌های پوشش بیمه ای طراحی،	شرکت‌های دانش بنیان	فصل ۴، ماده ۳۳

فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی

کمک ها و تسهیلات در نظر گرفته شده در فصلوں دوم و سوم انجام می گیرد.	الحسنہ	تولید، عرضه و مشاوره و پکارگیری فناوری های نو در تولید کالا و خدمات، اجرای قراردادهای تحقیقاتی و فناوری و همچنین تأمین ضمانت نامه ها	
--	--------	--	--

فصل هشتم به موارد اولویت دهی به موسسات و شرکت‌های دانش بینان پرداخته و بیان می‌کند: «شرکت‌های دانش بینان موضوع این قانون در مناقصات قراردادهای پژوهشی، فناوری و تجاری سازی و عرضه کالاهای دانش بینان ساخت داخل دستگاه های اجرایی، حائز اولویت می‌باشند». دستگاه اجرایی پس از دریافت تاییدیه صلاحیت شرکت‌های دانش بینان، امتیاز ارزیابی کیفی و فنی آن‌ها را با ضریب ۱/۲ (درصد) محاسبه می‌نمایند. برای شرکت‌های مستقر در پارک‌های علم و فناوری و مناطق ویژه علم و فناوری و مناطق ویژه اقتصادی منتخب با تشخیص وزارت علوم تحقیقات و فناوری تا ضریب ۱/۵ (درصد) قابل افزایش است. همچنین شرکت‌های دانش بینان موضوع این قانون برای ارانه و فروش محصولات و خدمات دانش بینان خود در مناقصات دولتی، مشمول تخفیف پنجاه درصد در مبلغ سپرده شرکت در مناقصه می‌شوند. همانطور که ذکر شد هنوز گامهای متعددی تا عملیاتی شدن قانون باقی مانده است، اما به فضل الهی این مراحل نیز با همکاری همه عوامل دخیل در آن، از سیاست گذاران و مجریان تا شرکت‌ها و موسسات دانش بینان و دیگر ذی نفعان آن نیز طی خواهد شد و زمینه توسعه و پیشرفت پایدار کشور با تکیه بر فناوری‌های نوین مهیا خواهد گردید (اسلامی، ۹۸؛ ۱۳۹۲).

۴-۱- گام‌های اجرائی حمایت قانونی

مختصه از اهم این اقدامات در ادامه آمده است:

- تصویب آئین نامه و اساسنامه در هیئت دولت
- تعیین هیئت عامل و مدیرعامل صندوق
- تصویب تشکیلات و آئیننامه‌های مالی و معاملاتی و سایر آئیننامه‌های داخلی صندوق
- تامین محل کار و استخدام پرسنل مورد نیاز صندوق
- تهیه و تصویب دستورالعمل‌های اجرائی لازم جهت شروع به کار سازمانهای اجرائی ذیربط
- تشکیل شبکه کارگزاران فنی و مالی

- راه اندازی سامانه اطلاعاتی و ارتباطی اجرای قانون در شبکه اینترنت
- اعلام اولویتهای تحقیقاتی مورد حمایت قانون فوق توسط شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری
- آغاز ارزیابی صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان
- آغاز ارزیابی درخواستهای شرکت‌های دانش‌بنیان. (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۵۵)

در ماده یک آینه نامه، تعریف مشخصی از شرکت‌ها و موسسات مشمول حمایت بیان شده است: «شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان مشمول این آینه نامه، شرکت‌ها و یا موسسات خصوصی یا تعاقنی هستند که با ایجاد یک کسب و کار دانش محور به منظور تبدیل پایدار دانش به ثروت تشکیل شده و فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها مبتنی و همراه با فعالیت‌های تحقیق و توسعه در زمینه‌های مختلف فناوری‌های نو و پیشرفته بوده و به توسعه اقتصاد دانش محور در جامعه کمک می‌کنند. از جمله مصاديق این فعالیت‌ها، تجاري سازی نتایج تحقیق و توسعه شامل طراحی، ساخت و عرضه کالا، خدمات و نرم افزار، خلق و توسعه، انتقال و عرضه فناوری، توسعه کاربرد فناوری‌های پیشرفته و با ارزش افزوده بالا به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوطه و نیز مشاوره و خدمات تخصصی و دانشی می‌باشند». (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۵۵)

تبصره ۱ ماده یک، به نقش کلیدی شرکت‌های کوچک و متوسط دانش‌بنیان در توسعه اقتصاد دانش محور و همچنین ریسک پذیری بالای این شرکت‌ها در دوره شکل‌گیری، که توسعه و تثیت آن‌ها از دغدغه‌های اصلی قانون حمایت است، اشاره می‌نماید. در تبصره ۵ اشاره شده است که شرکت‌هایی که تاکنون در مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری پذیرفته شده اند از مصاديق شرکت‌های دانش‌بنیان هستند.

در ماده ۴، منظور از تجاري سازی با مصاديق آن بیان شده است: «تجاري سازی شامل کلیه فعالیت‌های مرتبط با شکل‌گیری و عرضه‌ی محصول یا خدمت جدید مبتنی برایده‌ها یا فناوری‌های جدید است. فرآیند تجاري سازی شامل تمامی فرایندهای مرتبط از جمله ثبت اختراع، ارزش گذاری، انتقال و عرضه فناوری، اعطای امتیاز، کسب سایر فناوری‌های مورد نیاز (مکمل) و پرداخت حق الامتیازهای مرتبط، جذب سرمایه و منابع، نمونه سازی، طراحی صنعتی فرآیند یا محصول جدید، انجام آزمون‌ها و دریافت تأییدیه‌های لازم، تولید آزمایشی، بازار یابی، بازارسازی و رفع عیوب می‌شود». (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۵۵).

۲- حمایت قانونی از مالکیت فکری به عنوان یک سرمایه گذاری

برای مدیران شرکتهای دانش‌بنیان، افزایش سهم بازار محصولات شرکت از طریق سرمایه گذاری صحیح ضروری می‌باشد. سرمایه گذاری در توسعه‌ی تجهیزات، املاک، تولید، بازاریابی و تحقیقات می‌تواند از طریق توسعه‌ی زیرساختها و ارتقای بهره وری وضعيت مالی شرکت را به طور قابل ملاحظه‌ای بهبود بخشد. کسب «مالکیت فکری» نیز می‌تواند اثر مشابهی داشته باشد. سهم بازار یک شرکت براساس میزان

دارایی‌ها، عملکردهای تجاری و پیش‌بینی‌ها از منافع آتی، ارزیابی می‌شود. برای اکثر شرکتهای دانش‌بنیان، پیش‌بینی سود آینده‌ی شرکت به طور قابل توجهی می‌تواند متأثر از تحصیل اختراعات کلیدی باشد. مثالهای زیادی از شرکتهای دانش‌بنیان وجود دارد که ارزش تجاری آنها یک شبه در نتیجه‌ی به دست آوردن گواهینامه‌های ثبت اختراع مهمی در زمینه‌ی فناوری‌های کلیدی، افزایش پیدا کرده است. به طور مشابه، یک علامت تجاری مشتری پسند نیز می‌تواند ارزش تجاری شرکت را افزایش دهد و به طور حتم موجب افزایش جذابیت محصولات و خدمات شرکت شما در میان مشتریان شود. از این‌رو، سرمایه‌گذاری برای توسعه‌ی یک دارایی فکری مناسب بسیار بهتر از یک عمل تدافعی در مقابل رقیبان بالقوه است. بنابراین سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فکری روشن مؤثر برای ارتقای ارزش شرکت و بهبود دهنده‌ی سودآوری شرکت در آینده خواهد بود (Hegel, ۱۳۸۸؛ ۵۲).

۱-۲-آگاهی ارزش دارایی‌های فکری حقوق مالکیت فکری برای شرکت

با کسب حمایت قانونی از مالکیت فکری هرچند برای یک مدت محدود، این مالکیت به مثابه یک مالکیت خصوصی و انحصاری برای شرکت خواهد بود. بنابراین کسب حمایت قانونی از دارایی‌های فکری موجب می‌شود تا یک شرکت دانش‌بنیان، مدعی مالکیت انحصاری دارایی‌های فکری باشد و از حد اکثر پتانسیل این دارایی‌ها بهره مند شود. به طور خلاصه، وجود حمایتها قانونی از مالکیت فکری موجب مشهودتر شدن دارایی‌های ناملموس خواهد شد، به طوری که اغلب این دارایی‌ها می‌توانند در محیط بازار مورد تجارت قرار گیرند (حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۵۵).

۲-۲-حسابرسی مالکیت فکری در شرکتهای دانش‌بنیان

استفاده و اجرای یک حسابرسی کارآمد مالکیت فکری، روش مناسبی برای تبدیل پتانسیل های بالقوه دارایی‌های فکری به سرمایه‌ی واقعی است. عموماً این کار باید توسط حسابرسان خبره انجام گیرد، ولی یک حسابرس معمولی نیز می‌تواند این نوع حسابرسی خاص را انجام دهد. این موضوع مستلزم شناسایی، پایش و ارزیابی دارایی‌های فکری شرکت است تا این طریق مطمئن شوند که دارایی‌های فکری رو به افزایش است. با چنین اقدامی، زمانی شرکت دانش‌بنیان توانایی اتخاذ تصمیمات آگاهانه‌تری را خواهد داشت که دارای موارد زیر باشد: (Hegel، ۱۳۸۸؛ ۵۳).

۱-۲-۲-۱-اکتساب دارایی‌های فکری

شناخت صحیح دارایی‌های فکری شرکت دانش‌بنیان و نیز ارزیابی دقیق آن، مدیران را در تصمیم‌گیری‌های کلیدی شرکت کمک خواهد نمود. به عبارتی چنین ارزیابی موجب می‌شود تا انواع حقوق مالکیت فکری

مورد نیاز را کسب نموده، آنرا حفظ کنید و بداند که دارایی‌های فکری شرکت چگونه مدیریت شود.

(حکمت نیا، ۱۳۹۱؛ ۱۵۸)

۲-۲-۲-یکپارچه سازی و تملک

شناسایی دقیق انواع دارایی‌های فکری موجود شرکت می‌تواند منجر به افزایش قابل ملاحظه‌ای در ارزش شرکت شود. به این دلیلی است که سرمایه‌گذاران یک شرکت بر اساس انتظارات خود از سود آتی که ممکن است تا حد قابل توجهی مبتنی بر بهره برداری از حقوق مالکیت فکری باشد یک شرکت را ارزیابی می‌کنند. (اسلامی، ۱۳۹۲؛ ۲۸)

۲-۲-۳-لیسانس دهی

یک شرکت دانش‌بنیان با استفاده از لیسانس دهی حقوق مالکیت فکری خود به اشخاص ثالث، می‌تواند نقدينگی خود را افزایش دهد. یک حسابرس خوب مالکیت فکری قادر است تا با ارزیابی دقیق دارایی‌های فکری شرکت، موجب کسب حداکثری سود حاصل از قراردادهای لیسانس شود. بنابراین چنین درآمدۀایی موجب افزایش سهم بازار شرکت دانش‌بنیان می‌شود.

۴-۲-۲-وثیقه‌ی تصمین (وجه التزام)

یک سبد دارایی‌های فکری (مانند گواهینامه‌های ثبت اختراع و گواهینامه‌های نرم افزار) که خوب مدیریت شده باشند، می‌تواند به عنوان یک وثیقه‌یا تصمین برای شرکت محسوب شود. در چنین مواردی، تأمین کننده‌ی تسهیلات مالی مانند بانکها و صندوقها از سبد دارایی‌های فکری شرکت به عنوان معیار اطمینان بخشی برای تأمين اعتبار جدید استفاده خواهد نمود. (اسلامی، ۱۳۹۲؛ ۲۸)

۵-۲-۲-اقدامات اجرایی

در ک صحیح ارزش دارایی‌های فکری شرکت، افراد را در اتخاذ تصمیم‌های راهبردی از جمله اقدامات لازم در مقابل تجاوز به حقوق مالکیت فکری شرکت کمک خواهد نمود. (اسلامی، ۱۳۹۲؛ ۲۸)

۶-۲-۲-کاهش هزینه‌های شرکت

اگر دارایی‌های فکری شرکت به خوبی مدیریت شود، شرکت می‌تواند دارایی‌های فکری منسخ شده را شناسایی نماید و از طرف دیگر می‌تواند از تجاوز به حقوق مالکیت فکری افراد دیگر نیز پرهیزد. از این رو بدون شک مدیریت صحیح دارایی‌های فکری شرکت منجر به کاهش هزینه‌های آن خواهد شد. در نهایت، فرهنگ‌سازی برای مدیریت و توسعه‌ی دارایی‌های فکری و بهره برداری استراتژیک از این

دارایی‌ها، می‌تواند درآمدهای شرکت را افزایش داده و سبب بهبود موقعیت اقتصادی نسبت به رقبا در بازارهای هدف شود و در نتیجه موجب افزایش سهم بازار شرکت خواهد شد (هگل، ۱۳۸۸؛ ۵۹).

۳- بحث و نتیجه گیری:

امروزه دارایی‌ها بصورت دارایی‌های پولی، فیزیکی و فکری دسته‌بندی می‌شود. در هزاره جدید حمایت قانونی از مالکیت دارایی‌های فکری در حال تبدیل شدن به یک عامل محوری برای شرکت‌های دانش بنیان قلمداد می‌شود. حمایت از حقوق مالکیت فکری بر مبنای ماهیت مورد حمایت به دو دسته «مالکیت معنوی» و «مالکیت مادی» تقسیم بندی می‌شود. مالکیت معنوی، مالک خود را قادر می‌سازد تا جهت حفاظت از مالکیت خود، اقدامات خاصی را اتخاذ کند. به آن دسته از مالکیت‌ها که جنبه بهره‌برداری مالی و منفعت تجاری را شامل می‌شود «مالکیت مادی» گفته می‌شود. همچنین این حقوق مالکیت فکری بر مبنای مصاديق مورد حمایت به دو بخش عمده «مالکیت ادبی - هنری» و «مالکیت صنعتی» تقسیم می‌شود. هدف از مالکیت ادبی و هنری، حمایت و حفاظت از آثار ادبی، هنری و علمی می‌باشد. مالکیت صنعتی از اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی، نشان مبدأ جغرافیایی، مدل‌های مصرفی، مدارهای یکپارچه، اسرار تجاری و گونه‌های جدید گیاهی حمایت می‌کند.

فهرست منابع و مأخذ

- [۱] اسلامی، ش. مجموعه قوانین مالکیت‌های فکری. تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۲.
- [۲] آیتی، ح. حقوق آفرینش‌های فکری با تأکید بر حقوق آفرینش‌های ادبی و هنری، تهران، نشر حقوق‌دانان، ۱۳۷۵.
- [۳] حکمت نیا، م. ۱۳۹۱، مبانی مالکیت فکری. سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، چاپ دوم،
4. Bently, Lionel and Brad Sherman, Intellectual Property, Patents, Copyright, Trademark, Allied Rights, Third edition, London, 2010
5. D. Norhaus, William, Invention, Growth and Welfare: A theoretical treatment of technological change, Cambridge, M. I. T. Press, 2011
6. Haight Farley, Christine; Protection Copyright: is Intellectual Property the Answer?, American university-washington college of Law , 2009
- [۷] زاهدی، م. گزارش همایش بین منطقه‌ای سازمان جهانی مالکیت اخلاقی در خصوص حمایت از دانش سنتی، سخنرانی در دانشکده حقوق داشنگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۴.
- [۸] علمخواه ح، شجاع، ج، راهنمای مدیریت مالکیت فکری برای کسب و کارهای دانش‌بنیان، چاپ دوم، ناشر موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس، ۱۳۹۳.
- [۹] کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، اصول مالکیت، تهران، دادگستری، ۱۳۹۱.
10. Hart, Tina & Linda Fazzani; Intellectuallall Property Law, American university-washington college of Law , 2004
- [۱۱] هگل، گئورگ ویلهلم فریدریش. عناصر فلسفه حق، ترجمه مهدی ایرانی طلب، چاپ اول، تهران، انتشارات پروین، ۱۳۸۸.
12. The term “mechanical reproduction” was commonly used at the beginning of the twentieth century to include all means of sound recording available at that time .